

För att ta två av flera tänkbara exempel: Den diskriminering som historiskt såväl som i dag har drabbat judar kan inte förklaras genom att vi hänvisar tillbaka till slavhandeln. Former av antisemitism fanns även före den europeiska kolonialismen, och judar har inte sålts som slavar i kolonialistiska handelsnätverk. Romer och resande har under flera århundraden utsatts för förföljelser och ibland beskrivits som lägre stående raser, men inte heller det kan direkt kopplas till kolonialism och slavhandel.

Exakt hur dessa förföljelser ska förklaras må man tvista om. Min poäng är att rasism kan ta sig olika uttryck mot olika grupper och att rasismen bör ses som ett träd med många rötter. De kan stundtals slingras samman med varandra, men är likväl olika. Ripenbergs bok handlar i praktiken bara om en av dessa rötter, och därför borde nog anspråken ha tonats ner en smula. Sveriges historia av slavhandel och kolonialism är viktig att lyfta fram, och det är bra att det nu sker i högre utsträckning än för bara något decennium sedan. Men rasismens historia är bredare än så, och den komplexiteten hade gärna fått uppmärksammas tydligare.

Jag rekommenderar *Historiens vita fläckar* som en engagerad och tankeväckande introduktion till afrofobins svenska historia, och applåderar särskilt de generösa möjligheter Ripenberg ger läsaren att leta sig vidare till vetenskaplig originalforskning. Den som intresserar sig för de historiska rötterna till andra former av rasism måste dock, tyvärr, söka sig till andra böcker.

Lunds universitet

MARTIN ERICSSON

Petter Hellström, *Trees of Knowledge: Science and the Shape of Genealogy* (Uppsala: Uppsala universitet 2019). 339 s.

2010-talet kan nog utropas till en guldålder för svensk idéhistorisk forskning. Jag tror i alla fall inte att det under något tidigare decennium skrivits så många bra avhandlingar inom ämnet. Och ska man bara läsa en enda av alla dessa kvalificerade prov på självständig forskning så får det gärna vara Petter Hellströms om trädmetaforernas kunskapshistoria. Här analyseras de processer kring sekelskiftet 1800 som ledde till att släktträd började användas för att beskriva relationer mellan olika företeelser i kunskapssammanhang. Det är en sällsynt lyckad kombination av en empiriskt grundad lärdoms historia av allra bästa slag med kontextuellt baserade analyser som leder till en rad pregnanta insikter med bäring på hur metaforer används i forskning än i denna dag. Resultatet är en avhandling som av flera skäl är en njutning att läsa.

I all korthet handlar det om en uppgörelse med tidigare forskning. Den innebär att introduktionen och den tidiga användningen av släktträd i moderna vetenskaper för att beskriva samband mellan exempelvis arter eller språk inte byggde på de evolutionära utvecklingsidéer som det senare kom att bli fråga om inom biologi och lingvistik. Snarare var grunden undervisningsändamål. Tiden och platsen som Hellström identifierar som den vetenskapliga trädmetaforens ursprung är Frankrike efter revolutionen. Då användes trädysymboler redan i olika sammanhang, både för monarkins anhängare och republikens liksom för religiösa traditioner och förnuftsresonemang.

Hellström närstuderar särskilt tre individer som på olika sätt använde trädmetaforer inom sina respektive ämnen. Det handlar om Augustin Augier, som 1801 publicerade ett botaniskt släktträd i en tid när naturhistoriker i första hand fortfarande var intresserade av att beskriva naturens form snarare än dess historia. Skälet var inte att visa på artsamband så mycket som ett pedagogiskt hjälpmedel. På samma sätt beskriver Hellström bevekelsegrunderna för Félix Gallet när han 1807 publicerade ett släktträd över döda och levande språk. I hans fall handlade det om att föra ihop nation och språk snarare än religiösa traditioner, något som inte minst var av intresse i Frankrike vid denna tid då Napoleonkrigen innebar att nya land- och språk-områden erövrades. Den tredje fallstudien handlar om ett släktträd över musikackord, också skapat 1807, av Henri Montan Berton som ett didaktiskt hjälpmedel för hans verksamhet som lärare vid Pariskonservatoriet. För samtliga dessa tre olika släktträd fanns föregångare på respektive område. Gemensamt hade de också släktträdet som ett pedagogiskt verktyg liksom intresset för genealogiska relationer mellan de olika delarna oavsett om det handlade om arter, språk eller ackord.

Hellströms förklaring till varför allt detta försiggick just i Frankrike i revolutionens efterdyningar är att trädysymboliken här kom att präglas av en dragkamp. Från att ha varit ett viktigt juridiskt verktyg för att etablera individens plats, skyldigheter och privilegier i ett samhälle som byggde på genealogi, blev släktträdet en symbol för revolutionen. Trädysymbolen övertogs och laddades på så sätt med ny mening. Aristokraternas och framför allt kungahusets släktträd blev republikanernas frihetsträd. Och just som släktträdet förlorade sin betydelse i det politiska livet kom det att planteras om av lärare och andra verksamma inom det akademiska fältet där de i allt högre utsträckning användes för att frilägga relationerna mellan delarna inom olika kunskapsfält.

Just denna process är det enda som jag möjligen upplever som något av ett provisorium i analysen. Att något sker i Frankrike under 1800-talets första decennium när det gäller användningen av släktträd som visualiseringstek-

nik för kunskapssammanhang råder det ingen tvekan om. Inte heller att släkträd och andra träd var betydelsefulla och omstridda symboler vid denna tid. Detta har Hellström övertygande visat med hjälp av ett omfattande källmaterial som hanteras med stor insikt och analysförmåga. Men hur och varför transformation tog sig just de uttryck som den gjorde går kanske att borra djupare i, något för framtida forskning att arbeta vidare med.

Avhandlingen har många styrkor. En del har jag redan nämnt, exempelvis den förtroendeingivande hanteringen av empiri. Till det kommer också att Hellström genom sin analys ger oss viktiga ledtrådar till en av vetenskapshistoriens stora fasövergångar, den som byggde på insikten att olika företeelsers historia, deras genealogi, kan avslöja samband mellan delarna, vilka ger nya perspektiv på helheten, oavsett om det handlar om organismer eller språk. En annan stor fördel är att avhandlingens engelska är så välformulerad att läsningen ofta blir en ren njutning. Ytterligare en är de många och i flera fall oumbärliga illustrationerna som på flera sätt förtydligar och stöder resonemangen.

Sammantaget har det blivit en mycket läsvärd och givande analys av en vetenskapshistorisk företeelse som inte bara har betydelse för många forskares förståelse av de olika kunskapsfält de arbetar med. Genom en sinnrik avgränsning av typiskt idéhistoriskt slag, släkträdets historia och genealogi, visar den också på betydelsen av att studera historien utifrån ett kreativt sinnelag. Inte minst på det sättet är Hellströms avhandling inspirerande.

Lunds universitet

THOMAS KAISERFELD

Stefan Eklöf Amirell, *Pirates of Empire: Colonisation and maritime violence in Southeast Asia* (Cambridge: Cambridge University Press 2019). 266 s.

Pirater verkar alltid fascinera. Filmer, leksaker, kläder, ja i stort sett allt verkar kunna ha ett pirattema utan att det anses konstigt. Men trots det stora intresset är det en väldigt begränsad del av sjöröveriet som vanligen lyfts fram. Piraten med stort P hör till Karibien och det tidiga 1700-talet, det som brukar kallas för piraternas guldålder. Stefan Eklöf Amirell skildrar i sin bok *Pirates of Empire* en helt annan sida av sjöröveriet, en sida som för såväl de flesta historiker som för allmänheten är relativt okänd.

Eklöf Amirell undersöker vilken betydelse sjöröveri, och framför allt olika aktörers syn på sjöröveri, hade för det moderna europeiska koloniseringsprojektet i Sydostasien, 1850–1920. Studien består av tre olika delunder-